

RIBE MØNT

Af Georg Galster.

I Betragtning af Ribes Berømmelse som Handelsstad i Middelalderen er Rækken af de middelalderlige Mønter, slaaet i Staden, sparsom og usikker, og den skriftlige Overlevering er ligesaa fattig. I det Privilegiebrev for Capitel og Canniker, som er udstedt af Sven Eriksen, rimeligvis mellem 1151 (hans Sejr ved Viborg) og 1154 (hans Fordrivelse), indrømmes der Biskoppen — i Lighed med hvad der før var indrømmet hans Forgængere — Halvdelen af al kongelig Ret i Staden Ribe med Undtagelse af Forban, Vrag og 40 Marks Sager.¹⁾ Det er paafaldende, at en saa vigtig kongelig Forrettighed som Møntretten ikke nævnes særligt; man skulde tro, at der ved denne Tid ikke blev slaaet Mønt i Staden. Brevet blev bekræftet af Pave Celestin III den 26. Februar 1193 og af Knud VI den 19. Marts 1196²⁾; heller ikke her nævnes Møntretten særlig, og dog er der ingen Tvivl om, at der nu blev slaaet Mønt baade for Konge og Biskop. — I Kong Valdemars Jordebog, i Hovedstykket, der opgiver at være skrevet Aar 1231, nævnes for første Gang Mønten i Ribe: „For Mønten 150 Mark . . . og af Møntmesteren 100 Mark Penge“³⁾. Det er ikke særlig meget i Sammenligning med de øvrige kongelige Indtægter af Ribe: 200 Mark Penge for Afgift,

Told og Forban, 120 Mark for Leding, 350 Mark og mere for Hestetold og 40 Mark for Salttold. Det er mere end Indtægten af Mønten fra de andre nævnte jyske Byer Viborg og Horsens, der beløb sig til henholdsvis 80 og 40 Mark Penge, men langt mindre end Møntindtægten fra Roskilde og Lund (900 Mark Sølv og 80 Mark Penge — 1200 Mark rent Sølv, 8 Mark Guld og 300 Mark Sølv). — Det er ikke usandsynligt, at Møntmesteren har haft Mønten i Forpagtning.

1234 nævnes Mønten igen, i Anledning af et Mageskifte mellem Konge og Biskop. Kongen overtog ogsaa den biskoppelige Halvdel af Mønten og overdrog til Gengæld Biskoppen Plovskatten i Hardsyssel, Almindsyssel og Vardesyssel med Varde og Lemvig. Brevet er dateret Femern, den 6. Juli 1234⁴). Det bekræftes af Ærkebiskop Uffe i Lund den 7. Maj 1236 og af den unge Kong Erik i Kalundborg den 7. Juli 1237⁵). Saaledes havde Biskop Gunner sikret sig. Plovskatten nævnes vistnok for første Gang her; den paalægges ogsaa stundom senere for at opretholde Mønten.

Ved Brev udstedt i Ribe den 4. April 1252 af Kong Abel til Biskop Esger ændredes Overenskomsten af 1234 noget: Biskoppen skal have 18 Penninge aarlig af hver Plov i de tre nævnte Sysler og samme Sum som før aarlig af Varde og Lemvig, men det overskriddende Beløb af Plovskatten forbeholder Kongen sig, med mindre Mønten fornyes. Dog tilstaas der Biskoppen for sine Fortjenester og Troskab desuden 50 Mark Penge aarlig af Plovskatten af nævnte Sysler⁶). — Sandsynligvis har Plovskatten været paalagt med en Øre, saaledes at de 18 Penninge betegner en lige Delling; men iøvrigt blev Mønten kort efter fornyet (og forringet) under Christopher I.

Men selv om Biskoppen saaledes ikke mere havde Del i Mønten, havde han dog en vis Interesse i den. Hvis Mønten, som før nævnt, blev drevet af Møntmesteren i Forpagtning, havde han en vis Driftskapital nødvendig, og den synes han at have laant af Biskoppen. Dette fremgaar antagelig af et Brev, der vel ikke er dateret, men som maa være fra 1273 eller nærmest følgende Aar, da Biskop Tyge (Tucho) betegnes som udvalgt (*electus*). Møntmester Henriks Enke, Fru Ave (*domina Auæ*) har i Følge dette Brev afstaaet sin Ret til en Gaard i Langetindmark (Landtingmark, Ejning Sogn, Ginding Herred, Hardsyssel), som hendes afdøde Mand havde pantsat til Biskoppen for ydet Laan, idet Gælden oversteg Gaardens Værdi⁷). 1280 overtog Biskoppen atter Halvdelen af Mønten, saaledes som det fremgaar af et Brev, udstedt af Erik Klipping i Aalborg den 6. Marts d. A.⁸)

Ved et Brev udstedt i Roskilde den 5. Juli 1326 forlenede den unge Kong Valdemar Herr Ludvig Albertssøn blandt meget andet med Ribe By, Mønten, Tolden og Møllerne der⁹); men allerede den 29. Maj 1328 døde Herr Ludvig, og selv om Forleningen var arvelig, har den sandsynligvis kun haft kortvarig Betydning. — Ved Traktaten i Spandau af 22. April 1340 skulde Junker Valdemar ægte Grev Henriks Søster, og Ribe skulde være „hendes Livejgøds med Told og Møller, med alt det, der kommer af Byen, og med Mønten, som fornævnte vor kongelige Fader, Gud være hans Sjæl naadig, har haft den By“¹⁰). Denne Traktat blev den 19. Maj s. A. i Lybæk ændret saaledes, at det i Stedet for blev Hertug Valdemars Søster Helvig, som han saa ægtede i Juni s. A. paa Sønderborg¹¹). Ved dette Tidspunkt var Møntsmedjen sandsynligvis ikke mere i Drift. Derpaa tyder en Op-

tegnelse fra 1338¹²; 1346 nævnes Mønten i Ribe som forhenværende¹³).

Af Møntmestre i Ribe er ovenfor nævnt Mester Henrik, der optog et Laan hos sin Biskop¹⁴). 1310 nævnes Herman Haghmot¹⁵), og endelig 1346 nævnes Pape Mynter som en fordums Møntmester i Staden, hvis Møntsmedje havde ligget paa en Grund, der lader sig stedfæste mellem St. Hansgade (nuværende Bispegade) og Skolegade (nuværende Puggaardsgade)¹⁶). Om ham mere nedenfor.

Den gamle danske Møntregning var 1 Mark = 8 Øre à 3 Ørtug, der atter deltes i 10 Penninge i Sjælland og Skaane, men i 12 Penninge i Jylland. Den jydsk Penning var altsaa noget lettere end den østdanske (c. 0,75 g mod c. 0,90 g); kun Penningen udmøntedes. Oprindelig var den af godt Sølv, men i Løbet af det 12. Aarhundrede forringedes den, saaledes at man i Valdemarstiden regnede med 1 (lødig) Mark Sølv = 3 Mark Penge. 1257 klagede Ærkebiskoppen over, at Mønten yderligere var forringet. 1266 værdsattes 1 Mark Ribemønt til 3 Skilling Sterling, d. v. s. 1 Mark Sølv = $4\frac{2}{3}$ Mark Ribemønt. 1284 sættes jydsk og sjællandsk Mønt til samme Værdi (i Modsætning til den skaanske Mønt, der var dobbelt saa god). 1298 regnes i Ribe 5 £ Sterling = 40 Mark Penge, hvorefter 1 Mark Sølv = $5\frac{1}{3}$ Mark Penge, men 1313 var Mønten saa meget forringet, at man regnede 5 Skilling Sterlinge = 4 Mark Penge, d. v. s. 1 Mark Sølv = $10\frac{2}{3}$ Mark Penge. 1338 regnes 6 Grosser fra Tours = 1 Mark Penge, d. v. s. 1 Mark Sølv = 10 Mark Penge¹⁷).

Naar Mønten saaledes forringedes, var Aarsagen den hyppige, næsten aarlige Fornyelse af Mønten,

hvorved Kongen udnyttede sit Regale, saaledes at det indbragte ham en betydelig Indtægt: tre gamle Penninge veksledes mod to nye, der alene var lovlig gangbare. Dertil kom Landets Ulykker, først og fremmest Udløsningen af Valdemar Sejr af Fangenskabets. Allerede 1231 betegnede Ærkebiskoppen den danske Mønt som en Kobbermønt, der kun havde (lidt) iblandt Sølvs. I 1290'erne skød man Skylden for Møntvæsenets Forfald paa de Fredløses Falskmøntnerier.

Idet vi nu gaar over til at betragte de bevarede Mønter fra Tiden indtil Udmøntningens Ophør i den kongeløse Tid efter Christopher II's Død, forudskikkes den Bemærkning, at den banebrydende Møntforsker, P. Hauberg, som har opstillet et System for Ordningen af vore middelalderlige Mønter, herunder ogsaa har behandlet Ribe Mønten¹⁸). Han har dog her stærkt betonet det hypotetiske i sin Opstilling, og der kan rejses begrundede Indvendinger mod adskillige af hans Henførelser¹⁹).

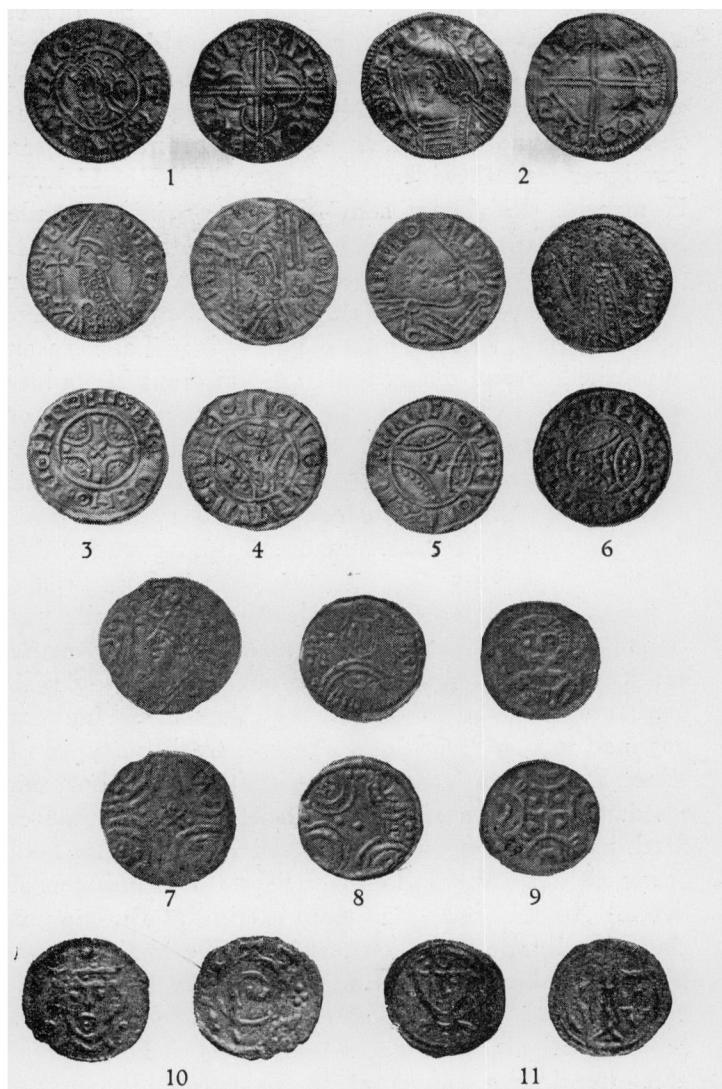
Det fremgaar af Mønterne og deres Indskrifter, at Knud den Store har ordnet det danske Møntvæsen ved angelsaksiske Møntmestre og efter angelsaksiske Forbilleder i en Række Stæder som Lund, Roskilde, Ringsted, Slagelse, Odense, Viborg og Ørbæk, og flere (bl. a. Aalborg, Aarhus og Hedeby) nævnes paa Mønter fra de efterfølgende Konger. Det vilde derfor ikke være urimeligt at antage, at der ogsaa blev slaet Mønt i Ribe. Hauberg mente da ogsaa blandt de angelsaksiske Mønter fra Knud den Store at kunne udpege et Par Typer, hvis Præg var ejendommeligt, og hvis Gengivelse af Møntstedets Navn kunde tyde paa en Oprindelse fra Ribe. Den ene Type er identisk med Knuds saakaldte Type E, der paa Forsiden bærer et kronet Brystbillede, venstre vendt, og paa Bagsiden

et stort tvelinjet Kors lagt over et Firkløver af Buer. Den anden Type er en Stempelblanding af Knuds Type G, Forsiden, der bærer et Brystbillede, venstre vendt, med Scepter og spids Hjälm, og nævnte Type E, Bagsiden. Mønterne, der kendes i syv Varianter, bærer alle Møntprægernavnet Siric. Det er angelsaksisk og forkortet af Sigeric. Siric forekommer ellers kun paa Mønter fra Winchester fra Æthelræd (Type A) og fra Northwic fra Knud (Type H). Møntstedets Navn gengives varierende: RICYEBII, RIEBYII, RIHBIIR, RINHE. Man har derefter med nogen Tvivl henført disse Mønter til Ricyebyrig (Rising Castle? Richborough?) eller til „Ringborth“ i York Shire. Haubergs Henførelse til Ribe, der kun er begrundet i en vis Navnelighed, er derfor overmaade tvivlsom. Dertil kommer, at Vægten (1,25—1,70 g) stemmer overens med de angelsaksiske, men ikke med de lettere jyske Penninge²⁰). — Fig. 1—2.

Til Hardeknuds Kongetid hører, som mange Fund viser, et Par Mønttyper med forvirrede Omskrifter: Brystbillede med spids Hjälm og Korsstav eller Scepter. Fire eller tre Buer stillet omkring et lille Kors. Vægten (0,72—0,77 og 0,67—0,79 g) viser hen til Jylland. Da Bagsidefremstillingen viser Slægtsskab med den i det følgende nævnte Ribemønt, har Hauberg ogsaa henført disse Mønter til Ribe²¹). — Fig. 3—5.

Fra Midten af 1040'erne daterer sig en Mønt, der sikkert nævner Ribe som Møntsted: +SPEN/ONRI. Staaende Figur med Korsstav i højre Haand, venstre Haand løftet.)(Forvirret Omskrift. Tre Buer omkring et lille Kors i Midten. 0,78 g²²). — Fig. 6.

Man skulde vente paa Forsiden at have Kongenavnet, der her vilde passe godt nok til Sven Estridsen, der tog Kongenavn 1044 i Kamp mod Magnus den

1—2) Knud den Store (Ribe?). 3—5) Hardeknud (Ribe?). 6) Sven Estridsen. 7—9) Niels? (Ribe?). 10—11) Biskop Tuve (1214—30).

Gode. Det forekommer da ogsaa hyppigt, at Navnet staar alene, uden REX, ja, paa en Mønt, der er slaaet af Alfnod i Odense (+ALFNODONODSVI), staar ganske tilsvarende +SPENONOD. Det, der kan drage Kongenavnet i Tvivl, er, at samme Mønttype ogsaa foreligger med Forsideomskriften +ALF/RICH, hvor H maaske skal læses som M (monetarius). Baade Sven og Alfric forekommer blandt samtidige MøntprægerNavne fra Lund. — ON er angelsaksisk for I. — Forsidefremstillingen kan være laant fra en lignende Type fra Lund, men begge er igen Laan fra en byzantinsk Mønt, der i Stedet for Kejserens Navn bærer Omskrifter til den hellige Jomfrus Ære. Den er almindeligvis henført til Kejser Romanus IV Diogenes (1067—71), men den er ganske givet ældre end ovennævnte Mønt og, saaledes som paavist af Hauberg²³), rimeligvis fra Romanus III Argyrus (1028—34).

Fra c. 1100 daterer sig nogle Mønter, der alle paa Bagsiden har et Kors af Buer: Brystbillede, venstre vendt, med Scepter, kronet Brb. med Scepter og Brb. med Tonsur, med Krumstav og Korsstav. Hauberg har med megen Tvivl henført disse tre Mønttyper til Ribe. Deres lave Vægt (0,63—0,67 g) viser bort fra Østdanmark. Den sidste Møntsort hører hjemme et Sted, hvor Biskoppen havde Del i Mønten; Hauberg antog, at dette var Tilfældet i Ribe fra Slutningen af det 11. Aarhundrede, og mente iøvrigt, at Buerne paa Bagsiden kunde pege hen paa Ribe. De to sidste Typer kendes kun fra et Fund paa Særslev Kirkegaard, Fyn (17 og 6 Ex.), samt fra et Markfund fra Gaarden Stöfs (Lütjenburg Sogn, Kreis Plön) i Holsten²⁴). Det er end ikke sikkert, at de er danske. Fig. 7—9.

Først fra c. 1150 er det (med al Forbehold) lykkes

des Hauberg at opstille en sammenhængende Møntsrække:

Knud V Magnussen (1146—51, 1154—57 Aug. 9.)	} 3 Mønttyper.	
Sven Grade, Eriksen (1151—54, 1157 Okt. 23.)		
Valdemar I den Store (1157—82 Maj 12.)	6	—
Knud VI (1182—1202 Nov. 12.)	5	—
Valdemar II Sejr (1202—41 Marts 28.)	10	—
Erik Plovpenning (1241—50 Aug. 10.)	5	—
Abel (1225—52 Juni 29.)	1	—
Christopher I (1252—59 Maj 29.)	5	—
Erik Klipping (1259—86 Nov. 22.)	23	—
Erik Menved (1286—1319 Nov. 13.)	28	—
Christopher II (1319—32 August 2.)	} 12	—
Valdemar (1326 Juni — 1330 Febr.)		

Hvis man gaar ud fra, at Henførelserne til Ribe er rigtige, og at alle Tidens Mønter er kendte, har man for de første 90 Aar (1151—1241), der svarer til Valdemarernes Tid, fornyet Mønten 24 Gange eller gennemsnitlig hvert fjerde Aar. For de sidste 95 Aar (1241—1336), Borgerkrigenes Tid, skulde Mønten være fornyet 74 Gange, skønt man her skulde vente en aarlig Fornyelse. Med de mange og talrige Møntfund, der foreligger fra Erik Menveds og Christopher II's Tid skulde man tro, at vi nu kendte saa godt som alle Mønttyper fra Tiden, hvorimod vort Kendskab til Valdemarernes Mønt antagelig endnu har flere Huller. Valdemarernes jyske Penninge lader sig nogenlunde sikkert paavise, men Henførelsen til de enkelte Møntsteder (og til de enkelte Konger) frembyder store Vanskeligheder, Vanskeligheder, som forøges i den følgende Periode, da sjællandsk og jydsk Mønt bliver lige gode. — Hauberg grundede sin Ordning først og fremmest paa Fundene; i samlede Fund er det nærmeste Møntsted i Reglen talrigest repræsenteret, ligesaa er de yngste Mønter, som var gængse, da

Skatten blev gravet ned, som oftest de fleste. Ved de mange enkeltvis fundne Mønter fra Valdemarerne gik Hauberg ud fra Kronens Form som Dateringsmiddel; et stort Fund fra Grenaa 1910 viste, at dette Grundlag var meget usikkert. Ved Henførelse af Mønter til Ribe gik Hauberg ud fra de biskoppelige Præg, som man maatte vente at finde paa Mønter før 1234 og efter 1280. Her er dog den Vanskelighed, at ogsaa Slesvig Biskop havde Del i Stadens Mønt siden 1175, saaledes at Adskillelsen af Ribe og Slesvig Mønt maa blive meget usikker. Paa Grund af den manglende skriftlige Overlevering gik Hauberg ud fra som givet, at Biskoppen i Viborg aldrig har haft Del i Mønten i Viborg, der følgelig skulde være hel kongelig. Men denne Forudsætning er ikke rigtig; i det mindste Viborgbisperne Asger (1191—1208) eller Ascot (1208—20) har sat deres Navnebogstaver (A og AS) paa bevarede Mønter²⁵), og paa en hundrede Aar yngre Mønt ses en Krumstav mellem Bogstaverne VI, der ikke kan betegne andet end Stednavnet Viborg²⁶). Dermed er Vanskelighederne for Henførelsen af Mønter med biskoppeligt Præg til Ribe ydermere forøget.

Nogle faa Ribemønter er sikrede ved Omskrift eller Bogstavmærker. Enestaaende er en Mønt fra Biskop Tuvo (1214—30): Kronet Brystbillede.)(+ T:V/V:O omkring en Krumstav, dels vendt til højre, dels til venstre. Varierende: +T:V/V: +TV/VO O:V/V:T+. I det førnævnte store Fund fra Grenaa 1910 (nedlagt c. 1230) fremkom 42 Exemplarer af denne Mønt, der hidtil kun var kendt fra et defekt Exemplar, fundet i en Tørv i Dystrup Kær, et Par Mils Vej Vest for Grenaa²⁷). De 42 Exemplarer vejede fra 0,46—0,82 g, i Gennemsnit 0,62 g, og Sølvet holdt 240/1000. Til Sammenligning tjener, at en Sølv-

tiøre vejer 1,45 g og holder 400/1000; den svarer saaledes til 4 Ribepeninge efter Sølvindehold. — Fig. 10.

En anden Mønt med samme Biskops Navn: Kronet Brystbillede mellem Rigsæble og Stjerne.)(Krumstav paa Fod, som deler Indskriften $\begin{smallmatrix} \text{T} & \text{V} \\ \text{V} & \text{O} \end{smallmatrix}$ eller $\begin{smallmatrix} \text{V} & \text{T} \\ \text{O} & \text{V} \end{smallmatrix}$. Heraf fremkom i Grenaafundet 6 Exemplarer (0,46—0,69 g). — Nær beslægtet med denne Mønt er en anden, der i Stedet for Indskriften har to Korsstave. Heraf fremkom i Grenaafundet 36 Exemplarer, der vejede fra 0,34—0,65 g og holdt 150/1000. — Nær beslægtet med denne Mønt igen er en tredje, der i Stedet for Stjernen paa Forsiden har en Ring. Heraf fremkom i Grenaafundet 1781 Exemplarer, der vejede fra 0,30—0,72 g og holdt 100—210/1000²⁸). — Fig. 11—13.

Tuvos Efterfølger, Biskop Gunner (1230—45) har ogsaa sat sine Navnebogstaver paa en Mønt: Kronet Brystbillede mellem Liljescepter og Korsstav.)(Biskoppeligt Brystbillede mellem G V. Denne Mønt fremkom i et lille Fund fra Obbekær Hede umiddelbart Øst for Ribe i et enkelt Exemplar (0,80 g). Det er mere nærliggende at henhøre Mønten til Ribebiskoppen end til Biskop Gunner af Viborg (1222—51)²⁹). — Fig. 14.

Her maa ogsaa nævnes den enestaaende Mønt med Aarstallet 1234: +ANNO:DOMINI Krone.)(+:M:CC:XXX:IIII: Bispehue. — Den blev af Hausberg af stilistiske Grunde henhørt til Lund, men, som den svenske Møntforsker Nils Ludvig Rasmusson har paavist, den kan med fuld saa god Grund henføres til Ribe; der kendes ingen anden Tildragelse i Aaret 1234, som paa engang angaar Konge og Biskop, end netop Mageskiftet i Ribe, som ovenfor er omtalt. Hausberg kendte kun et eneste Exemplar af Mønten, der før 1710 af en københavnsk Borger og Samler, Peter

Swane, var skænket til Kongens Myntkabinet. 1933 fandt N. L. Rasmussen et andet Exemplar i Blekinge Museum i Karlskrona, hidrørende fra en derværende ældre Samling. 1941 blev fundet et tredje Exemplar i Dørken Kirketomt, Tyregod Sogn, Nørvang Herred, Vejle Amt; i 1944 fandtes et fjerde Exemplar ved Udgavningerne af Æbelholt Klostertomt i Nordsjælland³⁰). — Fig. 15.

Af de forskellige Bogstavmærker, som forekommer paa de saakaldte Borgerkrigsmønter, kan kun faa efter Haubergs System tilpasses til Ribebiskopper efter 1280. Det gælder Hauberg 21: T mellem 3 Ringe.)(Sporehjul (Stjerne med en Ring i Midten)³¹). Bogstavet kan betegne Biskop Tyge (Tucho), men det forekommer paa 11 andre, senere Mønttyper, hvor Betydningen ikke kendes. Mønten er fundet i enkelte Exemplarer i Adelby (ved Flensborg), i Thorupled i Vendsyssel og paa Sjælland. — Fig. 16.

Tuchos Efterfølger, Biskop Christiern II (1288—1313) kunde muligvis være betegnet ved et K, som forekommer en enkelt Gang paa en Mønt: K med Halvmaane foran.)(Korsarmet Kors³²). Den er dog af Hauberg henført til Nørrejylland (Nr. 27), og Fundene peger ikke særlig hen paa Ribe. — Fig. 17.

Johan Hee (1313—27) er tillagt et Par Mønttyper, der kan gengive hans Navnebogstav: Krone over to Kløverblade.)(I lagt over en Krumstav mellem to Kløverblade (Hauberg 21). — Tre Søblade eller Hjerter.)(I lagt over en Krumstav (Hauberg 26). — Man kunde her ogsaa tænke paa en Mønt, som Hauberg dog har ment at maatte henføre til Nørrejylland (Nr. 16): I mellem Halvmaane og Stjerne.)(Hjul med 8 Eger³³). Hjulet tolkedes tidligere som St. Catharinas Hjul og henførtes af Møntsamlerne til Ri-

12

13

14

15

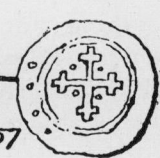
248

16

457

17

482

18

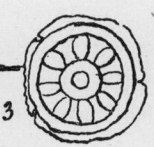
487

19

443

20

679

21

12–13) Biskop Tuve (1214–30). 14) Biskop Gunner (1230–45).
15) Anno Domini MCCXXXIII. 16–21) »Borgerkrigsmønter«.

be³⁴). Dette har Hauberg dog med god Grund set bort fra; det forekommer i alle Møntsteder, to Gange som her med 8 Eger, 10 Gange med 6 Eger og 12 Gange med 4 Eger og 12 Tænder. — Fig. 18—20.

Jacob Splitaf (1327—45) har muligvis ladet sætte sit Navnebogstav paa en enkelt Mønt: I mellem to Halvmaaner.)(T mellem to Stjerner og en Kugle (Hauberg 10)³⁵). Bogstavet T er dog lige saa ubestemmeligt som saa mange andre Bogstavmærker paa Borgerkrigsmønterne. — Fig. 21.

Stadens Navn kan i nogle Tilfælde være betegnet med et R, der forekommer ialt 21 Gange paa Periodens Mønter. I $\frac{2}{3}$ Tilfælde betegner det snarest Ordet Rex, hvorimod Roskilde næppe kommer i Betragtning udover en enkelt Gang (Hauberg: Erik Menved, Roskilde Nr. 10). — Fig. 22—27:

Krone.)(R (Hauberg: Erik Klipping, Ribe 13).

R)(Kors med en Stjerne i hver Vinkel (Hauberg: Erik Klipping, Slesvig 22).

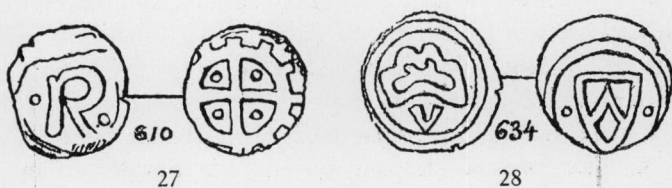
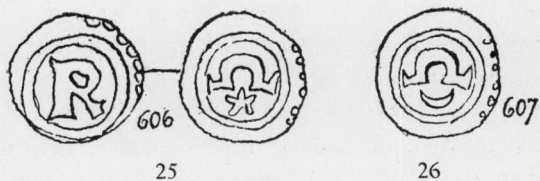
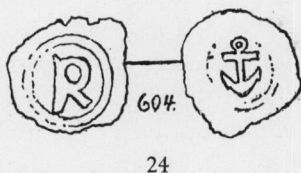
R)(Anker (Hauberg: Christopher II, Nørrejylland 13).

R)(Stjerne eller Halvmaane under . (Hauberg: Christopher II, Ribe 1).

R)(Tandhjul (Hauberg: Christopher II, Ribe 4).

Dermed er gennemgaaet de Bogstavmærker, som mulig kunde vise hen til Ribe. Herefter kan nævnes en Mønt med et Vaabenmærke (Fig. 28):

V under en Krone, der ligner en Hanekam.)(Skjold, hvori en Sparre. Mønten er af Hauberg henført til Christopher II, Slesvig Nr. 11. Hauberg har ment, at V betegnede Hertug Valdemar af Slesvig (1325—64), og kalder derfor Hanekamkronen for en „Fyrstehat“. Derimod har han ikke været opmærksom paa, at Vaabenet er det samme, som førtes af Rid-

22–28) »Borgerkrigsmønter«. 29–30) Sven Grade (eller Knud V) og Biskop Elias.

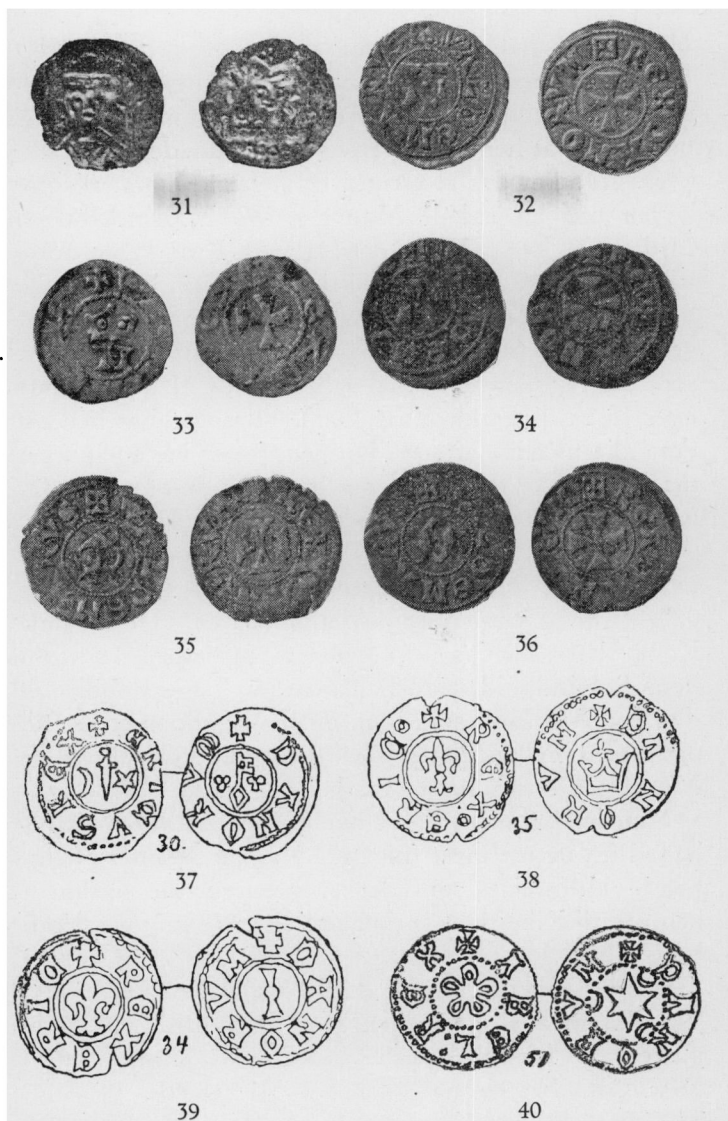
deren Johan Pape i hans fra 1318 kendte Segl³⁷). Denne Johan Pape var Landsdommer i Jylland og af Erik Menved forlenet med en Tredjedel af Jylland; han æggede Bønderne til Oprør mod Kongen og blev 1314 fradømt sit Gods. Det er sandsynligt, at Pape Mynter i Ribe har været af samme Slægt, og at han har sat sit Vaaben paa Mønten i de Aar, da den unge Hertug tillige var Danmarks Konge (1326 Juli—1330 Febr.). Det undrer maaske, at en Møntmester saaledes fører adeligt Vaaben; men det er Tilfældet med de i det følgende Aarhundrede kendte Møntmestre: Comhaer, Mindel og Dringenberg, og da den ovenfor nævnte Møntmester Henriks Enke betegnes Frue, maa han sikkert ogsaa have været af Adel.

Hauberg har Tab. I Nr. 14—16 publiceret tre Mønter, som han sikkert med Rette har henført til Sven Grade [eller Knud V] og Biskop Elias (Fig. 29—31): 14. Kronet Brb. med Sværd og Scepter.)(Biskops Brb., venstre vendt, med Krumstav mellem to smaa Taarne. Til de af Hauberg kendte to Exemplarer er siden kommet 4 Exemplarer fra et lille Møntfund 1916 og 1921 fra Starup Kirkegaard.

15. Kronet Brb. med Rigsæble og Scepter.)(Nogle mellem to smaa Taarne over en Mur. Hauberg kendte kun to Exemplarer, hvoraf det ene var fundet i Eltang før 1893. To andre Exemplarer kom til fra Starup.

16. Kronet Brb. med Sværd og Scepter.)(Biskops Brb. mellem . og Krumstav over en Mur med to smaa Taarne. Hauberg kendte kun et enkelt defekt Exemplar fra Eltang. To Exemplarer kom til fra Starup³⁸).

Disse tre Mønter kan med ret stor Sikkerhed henføres til Ribe, da ingen andre jydske Biskopper paa dette tidlige Tidspunkt kan have haft Del i Mønten. Fundstederne Starup (Skads Herred) og Eltang

31) Sven Grade (eller Knud V) og Biskop Elias. 32—36) Valdemar II (efter 1234). 37—40) Erik Plovpenning — Abel.

(Brusk Herred, Vejle Amt) peger ogsaa mod Ribe. For de følgende mange Aar, hvorfra hverken Typer eller Fund giver fyldestgørende Oplysninger, maa vi nøjes med at henvise til Haubergs ordnede Mønttrækker. Dog er der al Grund til at fæste Opmærksomheden paa en enkelt Mønt: +WALDEMARVS i Midten II)(+REXDANORVM Kors. Den forekommer usædvanlig ofte og i talrige Fund, der tydelig tidfæster den til Slutningen af Valdemar II's Kongetid. Dertil foreligger 4 nær beslægtede Mønttyper, som dog er mere sjældne: i Stedet for II med Krone over II, A, liggende E og O³⁹). Hauberg har henført dem alle til Ribe efter 1234, men det er vel et Spørgsmaal, om ikke det drejer sig om en Udmøntning, der er sat i Værk paa flere jydskke Møntsteder samtidig, Aarhus (A), Odense (O) m. m. Disse Mønter er præget med smukt skaarne Stempler, Vægten er 0,88—1,06 g og Holdigheden 220/1000. Den gamle Konge har saaledes ikke evnet at forbedre Mønten i dens Sølvindhold, men han synes at have stabiliseret den paa den Fod, som man nu havde tilpasset sig til, og til det Formaal har han øjensynlig tiltænkt Ribe Møntsmedje den første Plads. — Fig. 32—36.

Men hvis man henfører ovennævnte Mønt til Ribe, har vi fra de nærmest følgende Konger Mønter af lignende Udførelse, som det er nærliggende ogsaa at henføre til Ribe. Det er følgelig allerede gjort af Hauberg.

Fra Erik Plovpenning: +ERICVSREX Sværd mellem Halvmaane og Stjerne.)(+DANORVM Nogle mellem to Kløverblade. — +REXERIC Lilje.)(+DANORVM Krone eller I i Midten⁴⁰). — Fig. 37—39.

Fra Abel: +ABEL:REX Rose.)(+DANORVM Stjerne⁴¹). — Fig. 40.

Fra Christopher I: CRISTOFORVS: Kors.)(REX DANORVM: i Midten II (dette Romertal giver ingen Mening her, men er simpelthen laant fra Valdemar II's Mønttype). — Hertil foreligger to beslægtede Typer med samme Omskrifter, men med C og Stjerne samt med A og Liljekors, der vel ogsaa kan være slaaet i andre jydske Møntsteder. — Af andre Mønttyper, som Hauberg henfører til denne Konge og Ribe, er der særlig Grund til at nævne en: CRISTOFORVS Krone.)(RE/XD/AN/OR stort Kors⁴²). — Fig. 41—44.

Fra Erik Klipping: +ERICREX Kors.)(+DANORVM Krone⁴³). — Fig. 45.

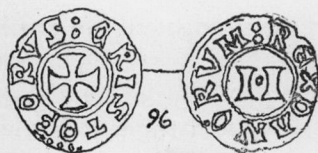
Som det fremgaar af foranstaaende, var den danske Mønt Vest for Øresund allerede i Erik Menveds første Kongear naaet til Nulpunktet af Sølvværdi og holdtes kun oppe i en vis forholdsvis højere Kurs ved Kongebud. Folket vendte sig derfor til andre, mere varige Værdimaal. Først Mark lødig Sølv, dernæst engelske Sterlinge, saaledes som disse udmøntedes fra 1180, fornyedes 1247 og 1279, derefter franske Grosser, Gros turnois, som udmøntedes fra 1265, og som senere blev efterlignet i de nederlandske Groter, og endelig de hanseatiske Witten, som fra 1340'erne blev udmøntet i Lybæk og snart efter i de vendiske og andre Hansestæder. Witten betegnede Mønten som slaaet af hvidt, d. v. s. godt Sølv (dansk: Hvid), den deltes i 4 Penninge; man regnede 3 Witten paa en Skilling og 16 Skilling paa en Mark. Flere holstenske Stæder og Flensborg slog nu Mønt efter lybsk Forbillede; 1369 forbød Hansestæderne Brugen af den slette Mønt, som sloges i Flensborg, Kiel og Itzeho. Samtidig eller kort efter satte Staden Ribe ogsaa Mønten i Gang, saaledes som det fremgaar af fo-

religgende Mønter, der nøje svarer til de hanseatiske Witten:

+CIVITAS : RENGNI (eller IN:REGNO). Kronet Leopard, gaaende til venstre.)(+MONETA: RIPENSis Kors med en Leopard i hver Vinkel. 1,23 g⁴⁴). — Fig. 46.

Stad i Kongeriget eller Kongerigets Stad kalder Ribe sig her i Modsætning til Flensborg og de holstenske Stæder; det ligesom understreges, at den ligger udenfor Hansestædernes Magtomraade. RENGNI er bogstaveret efter Udtalen. „Leopard“ brugtes allerede i Datiden som heraldisk Betegnelse for en Løve med modvendt Hoved. Ribes Mønt er skaaret efter Lyneborgs Witten fra Tiden c. 1360—81. Der er intet overleveret om, med hvilken Hjemmel Ribe saaledes slog Mønt, antagelig maa Staden have faaet overdraget Møntretten for en vis Tid af Valdemar Atterdag og Dronning Margrethe. Udmøntningerne maa rimeligvis være standset før 1396, da Dronning Margrethe traf Foranstaltninger til at genoptage Møntprægningen i Danmark. Den nye Mønt (Witten og Sterlinge), som nu blev slaaet i den unge Kong Eriks Navn, udgik fra Lund og Næstved. Mønten i Ribe var lukket.

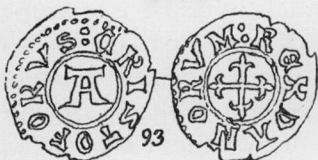
Efter Frederik I's Tronran oprettedes der atter en Mønt i Ribe. Den kom til at ligge i Sudergade (nu værende Badstuegade), paa Sydsiden lige ud for St. Kathrine Kirke⁴⁵). Den første Opgave var Ommøntningen af Christiørn II's slette Klippinge, hvis i August 1523 paabudte Omveksling i ny Mønt vakte voldsom Forbitrelse blandt Almuen, især i Jylland. Mathiæ Dag 24. Februar 1524 gav Rigens Raad Møntmesteren i Malmø, Jørgen Kok, Ordre til Ommøntning af disse Klippinge i en Møntordning, som Mønt

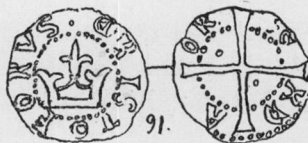
41

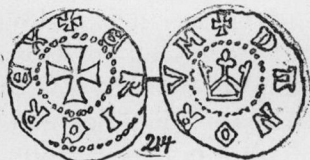
42

43

44

45

46

47

48

49

50

41–45) Christopher I—Erik Klipping. 46) Witt n 1370–80'erne.
47–48) Firehvid og Søsling 1524 (før Kroningen). 49–50) Fjorten-
penning og Søsling 1524 (efter Kroningen).

mesteren i Ribe, der antagelig først noget senere er tiltraadt, ogsaa har maattet følge. Den første og bedste Slags af Christiern II's Klippinge, som var kendelige paa de „tree leonner met vdtrectte twnger och met kraaget och kruset rumpe“, skulde ommøntes til 14 Penninge, der paa den ene Side skulde have et kronet Skjold med tre Løver paa et Kors og paa den anden Side Kongens Vaaben (d. v. s. Skjold med de to oldenborgske Bjælker). Den anden Slags Klippinge, „som er tegnet tree leoner vdenn twnger och met en sleet rumpe“, skulde ommøntes til 6 Penninge, der paa den ene Side skulde have tre Løver i et Skjold og paa den anden Side Kongens Vaaben med en Krone paa Skjoldet og et slet (d. v. s. glat) Kors. Ogsaa en tredje og fjerde Slags, endnu ringere Klippinge nævnes. — Senere paa Aaret, formodentlig omved Botolph Dag den 17. Juni, udgik en ny kongelig Møntordning, der var stilet ikke blot til ovennævnte Jørgen Kok, men ogsaa til Møntmesteren i Ribe, som dog desværre ikke navngives⁴⁶).

Denne Møntordning gengives saaledes i skematisk Opstilling:

	Stk. paa kølnsk Mk.	Raavægt i Gram	F i n h e d Karat, Lod, Tusinddele	Finvægt i Gram
Nobel	16	14,375	23 $\frac{1}{2}$	916,16
Rhinsk Gylden	72	3,194	18	750
2 Mark	11	20,91	14	875
Mark	22	10,45	14	875
$\frac{1}{2}$ Mark	44	5,23	14	875
4 Skilling	88	2,61	14	875
4 Hvide Skilling	96	2,40	5 $\frac{1}{9}$	319
Hvid	300	0,77	4	250
14 Penning	?	?	3 $\frac{1}{3}$	208
6 Penning	?	?	23 $\frac{1}{18}$	135
3 Penning	?	?	?	?
Penning	960	0,24	2	125

Den tidligere Ordre om Ommøntning af Klippinge er gentaget med delvis Tilføjelse af Lødigheden, men Angivelse af Vægten, Stykantalet paa den kølnske Mark, der var ca. 230 g, savnes i tre af de fire Tilfælde. Møntregningen var saaledes, at $2\frac{1}{2}$ Mark skulde svare til en rhinsk Gylden, hvorefter Forholdet mellem Guld og Sølv var lidt mindre end 10:1. 14 Penninge og 4 Hvide (= 16 Penninge) passer egentlig ikke ind i Møntsystemet; Udmøntningen er en Følge af Krigstidens Inflation og Smaamøntens (Pennings) Forringelse.

Der kendes af disse Mønter fra Ribe en Firehvide-skillings, slaaet før Kroningen den 7. August 1524, idet Frederik I benævnes „udvalgt Konge“:

◦FREDERICVS◦ELE CTVS◦REX◦DACIE◦ Kongen staaende i fuld Rustning med Sværd ved Lænd og med Scepter skuldret i højre Haand og med Handske i den udrakte venstre Haand. Skjold med Holstens Nældeblad mellem Fødderne. Det lille Format udelukker Portrætlighed, men Kongens karakteristiske Skipperskæg er antydnet.)(MONE NOVA RIPENSIS 1524. Kronet Skjold med Danmarks tre Løver paa stort Liljekors. Der kendes 9 Exemplarer, hvoraf det i Den kgl. Samling vejer 2,35 g⁴⁷). — Fig. 47.

Sekspenning (Søsling), slaaet før Kroningen 1524: FREDERIC9ELE CT9REXDACIE Kongen som før, men Benene er helt dækket af et Skjold med de to oldenborgske Bjælker.)(MONE NOVA RIPENSIS 1524. Som før, men enkelt, glat Kors i Stedet for Liljekors. Mønten er ikke sjælden; 2 Exemplarer i Den kgl. Samling vejer 1,13 og 140 g⁴⁸). — Fig. 48.

Fjortenpenning, slaaet efter Kroningen 1524:

+FREDER:D:GRA:R:DACIE:HERES:NOR

Skjold med Oldenborgs to Bjælker.)(Som førnævnte Sekспенning. 4 Ex. i den kgl. Samling vejer 1,58, 1,88, 2,10 og 2,13 g⁴⁹). — Fig. 49.

Sekспенning (Søsling), slaaet efter Kroningen 1524: FREDE RICVS REXDA CIE 1524 Kronet Skjold med Oldenborgs to Bjælker paa stort Kors.)(+MONETA:NOVA:RIPENSIS Skjold med Danmarks tre Løver. Mønten er ret almindelig. 6 Exemplarer i den kgl. Samling vejer fra 1,75—2,50 g. Ganske tilsvarende Mønter foreligger med Aarstallene 1525 og 1526⁵⁰). — Fig. 50.

Foruden disse beskedne Mønter blev der ogsaa i disse Aar slaaet store og prægtige Mønter i Ribe, nemlig de øverst i Skemaet nævnte Noble:

FREDERICVS.D.G.REX.DAC.ELTSNOSLE ° ET. HDV ° Kongens kronede, harniskklædte Brystbillede, vendt til venstre.)(MONETA:NOVA:AVREA ° RIPENSIS ° Kronet Skjold med Rigsvaaben: Danmarks tre Løver, Norges Løve, Stormarns Svane, Venders Lindorm, (Midtskjold) Slesvigs to Løver, Holstens Nældeblad, (Hjerteskjold) Oldenborgs to Bjælker. Stormarns Svane er her meningsløst placeret. Portrættet er derimod udmærket. Mønten mangler Aarstal, men da Kongen betegnes som „Udvalgt i Norge“ (Electus Norvegiæ), er den rimeligvis slaaet i 1524 (efter 7. Aug.) eller 1525, da Kongen paa senere Mønter antager Titlen Rex Norvegiæ, skønt han aldrig blev kronet i Norge. Desværre kendes ikke noget Exemplar af Mønten mere, men et smukt Afslag i Sølv (med Forgyltning paa Krone, Hue og Harnisk) foreligger i den kgl. Samling. Dets Vægt, 22,70 g, passer ikke ind i Møntsystemet⁵¹). — Fig. 51.

Omtrent samtidig er en anden Nobel fra Ribe med Titlen Heres Norvegiæ (Arving til Norge):

51

52

53

54

55

51) Afslag i Sølv af Nobel. 52) Nobel. 53) Fireskilling 1535.
54—55) To- og Enesteskilling 1536.

◦ FREDERICVS:D:G:REX:DACIE:HE:NOR Kongen siddende paa Tronen med Krone, Scepter og Rigsæble.)(Bagsiden som forrige. Et Exemplar opbevarede i den hertugelige Samling i Gotha, til det 1934 erhvervedes til den kgl. Samling; det vejer 17,40 g eller 5 Dukater, mere end normeret. — Fig. 52. Desuden foreligger i den kgl. Samling et Afslag i Sølv, der vejer 14,20 g, svarende til en halv Daler⁵²).

Her kan ogsaa nævnes en stor Sølvmonet, der kun kendes som støbt, og som sikkert er en Forfalskning fra det 17.—18. Aarhundrede, udført efter ovennævnte Nobel. Forsiden er ligedan, blot er Heres rettet til Rex; paa Bagsiden er Ordet AVREA udeladt, og Rigsvaabenet er ændret (Danmark, Norge, Vender, Danmark. — Slesvig, Holsten, Stormarn, Slesvig. — Oldenburg, Delmenhorst)⁵³).

Det kan saaledes ikke ses, at Udmøntningerne i Ribe har fortsat udover 1526. Og Udmøntningerne i Rigets øvrige Stæder, hvoraf Malmø var vigtigst, gik snart efter næsten helt i Staa, indtil Christiern II's Tilbagekomst atter satte Hamrene i Sving.

I Tilknytning til Grevefejdens enorme Udmøntninger blev Mønten i Ribe sat i Gang igen. Der foreligger i overmaade mange Exemplarer Fireskillinger med Aarstallet 1535 og To- og Enesteskillinger med 1536: 'CRISTIANI:D:G:ELECT:REX:DACI' Kongens harniskklædte Hoftebillede, halvt vendt til højre.)(+MONETA:NOVA:RIPENSIS: Kronet Skjold med tre Løver; ved Skjoldet 3 5. 9 Exemplarer i den kgl. Samling vejer fra 2,14—3,27 g⁵⁴). — Fig. 53. 'CRISTIANI:D:G:REX:DANIE:ET:N Kongens kronede og harniskklædte Hoftebillede med Sværd skuldret i højre Haand og Handske i venstre.)(

+ :MONETA:NOVA:RIPENSIS:36: Tre Skjolde med Dannebrogskorset, Norske Løve og Danmarks tre Løver; derimellem .C. .R. .D. 4 Exemplarer i den kgl. Samling vejer 1,65—2,15 g⁵⁵). — Fig. 54.

+CRISTIAN'D'G'REX'DANIE:ET:N Kongens kronede og harniskklædte Brystbillede til højre.)(+MONETA:NOVA:RIPENSIS: Kronet Skjold med tre Løver; ved Skjoldet 3 6. 7 Exemplarer i den kgl. Samling vejer 0,83—1,19 g⁵⁶). — Fig. 55.

Det er dog sandsynligt, at disse Mønter — som andre fra denne Tid — er antedaterede, og at Mønten i Ribe først er blevet sat i Værk i Slutningen af 1536 af Mandskab, der blev aftakket fra Mønten i Roskilde, der da blev forlagt til København.

I Efteraaret 1538 fik Slotsfogden Claus Sehested og Rentemester Jørgen Pedersen Kongens Ordre „at de straks annamme alle Stempler fra Møntemesteren udi Ribe og besegle og holde hos dem og forbyde ham noget efter denne Dag at mønte enten smaa Mønte eller store“. Samme Aar har Møntmesteren Reynold Junge, der havde fulgt efter Christian III's Hær fra Gottorp til Aarhus, Roskilde og København, opført som Udgift paa Kongelig Majestæts Vegne til en Hofklædning til 10 Svende i Ribe til hver 25 Mark dansk og til Smedemesteren 50 Mark dansk⁵⁷). — Det var Kongens Tak for fuldendt Arbejde, og dermed lukkede Mønten i Ribe sine Døre for stedse.

NOTER

1) Tradimus quoque decretum, quod posteritatem latere nolumus, quomodo episcopo ecclesie predictae concedimus, sicut et suis ante concessum est predecessoribus, dimidium cuiuslibet iuris regii, quod in ciuitate ripensi ascriptum est regie potestati, tribus hiis exceptis: forban, strand-

wræc, ius xl marcharum. Samling af Adkomster, Indtægtsangivelser og kirkelige Vedtægter for Ribe Domkapittel og Bispestol, nedskrevet 1290—1518, kaldet »Oldemoder« (Avia Ripensis), udgivet for Det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog af O. Nielsen (Kbh. 1869) S. 28. — I *Chronicon ecclesiæ Ripensis*, som vel her ikke kan have nogen Kildeværdi, er den biskoppelige Halvpart i Kongens Rettigheder henført til en Gave fra Knud den Store: »[Othincarus] Hic obtinuit a Canuto Rege avunculo suo, ut Episcopi Ripenses omnia jura Regalia infra Civitatem Ripensem dimidium cum Rege haberent; tribus tamen exceptis, scilicet Quadraginta marcharum exactione, Wreck & Forband.« *Scriptores rerum Danicarum VII* (Hauniæ 1792) S. 185. Det lyder ikke sandsynligt og er utænkeligt, hvad Møntretten angaar.

2) Oldemoder S. 1 f. og 3.

3) De Ripis cc mr. denariorum pro exactione et theloneo et forban. Jtem pro expeditione cxx mr. et pro moneta cl mr. Jtem pro theloneo equorum cccl mr. et amplius. Jtem pro theloneo salis xl mr. Jtem de monetario c mr. denariorum. Kong Valdemars Jordebog udgivet af Samfund til Udgivelse af gammel nordisk Litteratur ved Svend Aakjær 1. Bd. Text (Kbh. 1926—43). Facsimiler Blad 14 r, Text S. 8, Oversættelse S. 98.

4) Waldemarus.... duximus declarandum, nos domino episcopo ripensi assignasse pro dimidia fabrica, quam prius habuit in ciuitate ripensi, census aratrorum in harthæsyslæ, almundsyslæ et warwithsyslæ cum opidis warwid et læmwich. Oldemoder S. 5.

5) Ststds. S. 7 og 6.

6) Abel..... Notum facimus tam presentibus quam futuris, quod inter nos ex una parte et venerabilem dominum esgerum ripensem episcopum ex altera, sicut inter dilectum patrem nostrum felicitis memorie et predecessores dicti domini actum fuerat, contractum fecimus in hunc modum, videlicet quod in recompensationem monete de quolibet arathro in warwithsysæl, almundsysæl et harthæsysæl decem et octo denarios recipiat annuatim. De warwith vero et de læmwich quolibet anno habere quandam summam sicut prius, residuum vero ad usus nostros debet reservari, nisi monetam nostram contigerit inno-

vari. Insuper dicto domino propter meritum suum et fidele obsequium de nostris denariis aratralibus in predictis sysæl quolibet anno conferimus quinquaginta marchas denariorum. Oldemoder S. 6.

7) Oldemoder S. 18.

8) Oldemoder S. 7.

9) civitatem Ripensem, monetam nostram cum teloneo nostro, & molendinis ibidem Arrild Huitfeldt: Danmarckis Rigis Krønike (Kbh. 1652 fº) S. 434. Erik Klipping og hans Sønner, Rigets Opløsning, Udvalg af Kilder til Tidsrummet 1275—1340 i Oversættelse ved Ellen Jørgensen, udgivet af Selskabet for historiske Kildeskrifters Oversættelse. 10. Række 20—23 (Kbh. 1927) S. 114.

10) Wenne wie greuen Henrikes suster wies werden so schal ir lifgedinge sien Rypen mit toln, mit moln, mit alle der frucht de dar binnen licht in der stat, vnde mit der munte, als sie die vorgeante konig, dem got gnedig si, vse vater, gehat heft. . . . Originaldocument i Rigsarkivet, aftrykt af J. P. F. Königsfeldt i Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie 1860, S. 379. P. Hasse: Schleswig-Holstein-Lauenburgische Regesten und Urkunden III (Hamburg und Leipzig 1896) S. 625. Valdemar Atterdag, Udvalg af Kilder oversatte af Ellen Jørgensen, udg. af Selsk. f. hist. Kildeskr. Oversætt. 7. R. 8 (1911) S. 22.

11) Wanne ok de hochtit vul toghen wert, vnde he by vser suster slapen heft so scal er to lifgedinghe volghen, Rypen hus vnde stat, mit tollen, molen, mit alle der vrucht de dar licht binnen der stat, vnde mit der munte, alse de konink Kristoffer, deme Got gnedich sy, hat heft. . . . Originaldocument i Rigsarkivet. Hasse, anførte Værk S. 629. Peter Friderich Suhm: Historie af Danmark 13. Tome (Kbh. 1826) S. 777.

12) Voluit insuper idem archidyaconus [magister Tucho] sex grossos turonenses pro qualibet marcha solui, donec in terra moneta fiat stabilis et datiuu. . . . Necrologium Ripense. Scriptores rerum Danicarum Tomus V (Hauniae 1783) S. 537. Erik Klipping og hans Sønner (se Note 9) S. 180.

13) quendam fundum ad boream iuxta fundum quo fabrica monetariorum quondam constructa erat, immediate situm, cuius vnus finis ad platheam beati Johannis

& alter finis ad platheam scholarum extenditur, in quo Papæ Myntær quondam residebat. Petrus Terpæger: Ripæ Cimbricæ sev vrbis Ripensis in Cimbria sitæ descriptio (Flensburgi 1736) S. 696.

¹⁴⁾ P. F. Suhm har (anførte Værk 10. Tome 1809 S. 385) 1257 »en Myntmester i Ribe, som hed Magister Johannes«. Dette er en Misforstaaelse af hans Kilde, Terpæger, anførte Værk S. 695: »Magister Johannes, Monetarius T. Christophori I Roskildie habitabat«. Mester Hans eller Jens i Roskilde nævnes i Ærkebispens Klage over Kongen 1256, Acta processus litium inter regem Danorum et archiepiscopum Lundensem ed. Alfred Krarup et William Norvin (Hauniae 1932) S. 22. Jørgen Olrik: Valdemar Sejrs Sønner og den store Ærkebisperid, Udvalg af Kilder til Danmarks Historie i Aarene 1241—1274. Udg. af Selsk. f. hist. Kildeskr. Oversætt. (1906—08) S. 132.

¹⁵⁾ Hermannus dictus Haghmot Monetarius. Terpæger, anførte Værk, S. 695.

¹⁶⁾ Se Note 13. J. Kinch: Ribe Bys Historie og Beskrivelse indtil Reformationen (Ribe 1869) S. 535.

¹⁷⁾ Haubergs nedenfor anførte Afhandling i Aarb. 1884 S. 257—62.

¹⁸⁾ P. Hauberg: Myntforhold og Udmyntninger i Danmark indtil 1146. D. Kgl. Danske Vidensk. Selsk. Skr., 6. Række, hist. og filosof. Afd. V, 1 (1900). — Danmarks Myntvæsen i Tidsrummet 1146—1241. Sstds. V, 3 (1906). — Danmarks Myntvæsen og Mynter i Tidsrummet 1241—1377. Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie 1884 S. 217—374. — Danmarks Myntvæsen i Tidsrummet 1377—1481. Sstds. 1886 S. 135—189. Jfr. hertil H. V. Mansfeld-Büllner: Afbildninger af samtlige hidtil kjendte Danske Mønter fra Tidsrummet 1241—1377 (Kbh. 1887) [efter Haubergs System].

¹⁹⁾ Julius Wilcke: Borgerkrigsmønternes Ordning. Numismatiska Meddelanden utgivna av Svenska Numismatiska Föreningen XXV (Stkh. 1930) S. 7—21. J. Wilcke: Daler, Mark og Kroner 1481—1914 (Kbh. 1931) S. 185-200.

²⁰⁾ Hauberg S. 115 f., 198 Nr. 55 og 56 Tab. IV. Bror Emil Hildebrand: Anglosachsiska mynt i Svenska kongliga Myntkabinettet funna i Sveriges jord (Ny upplaga. Stkh. 1881) S. 289 Nr. 3060—66. Sigurd Holm: Studier öfver

Uppsala Universitets anglosaxiska myntsamling. Uppsala Universitets Årsskrift 1917 S. 27 Nr. 571 og S. 61 f.

²¹⁾ Hauberg S. 206 Nr. 48 og 49 Tab. VI.

²²⁾ Hauberg S. 224 Nr. 68 Tab. XI. — Hauberg har desuden som Nr. 69 henført en Mønt med thronende Christus paa Forsiden til Ribe.

²³⁾ P. Hauberg: De l'influence byzantine sur les monnaies du Danemark au XI siècle. Congrès international de numismatique réuni à Paris, en 1900, Procès-verbaux & mémoires, pag. 341.

²⁴⁾ Hauberg S. 232 Nr. 12—14 Tab. XIII. Verzeichniz der Münzsammlung des Schleswig-Holsteinischen Museums vaterländischer Alterthümer in Kiel 4. Heft (Kiel 1887) S. 12 Fig. 7.

²⁵⁾ Hauberg Tab. IV 30 og VI 43, begge henført til Slesvig (S. 54 og 59).

²⁶⁾ Hauberg, Erik Menved, Ribe 18, Mansfeld-Büllner 479.

²⁷⁾ Møntfundet fra Grenaa og de jyske Penninge fra Tiden 1146—1234. Aarbøger for nord. Oldk. og Hist. 1931 S. 227 Nr. 26 Fig. 16 og 25.

²⁸⁾ Aarb. 1931 S. 228 Nr. 29, 30 og 31 Fig. 17.

²⁹⁾ Hauberg Tab. VI 39 S. 58.

³⁰⁾ Johannes Lauerentzen: Muséum Regium (Hauniæ s. a.) part. II. sect V. ad Tab. XXVI no. 43. Hauberg Tab. V 12 S. 30 og 55. Rasmusson: ANNO DOMINI MCCXXXIII-myntet. Numismatisk Forenings Medlemsblad XIV (Marts 1935) S. 201—16. Nordisk Numismatisk Årsskrift 1943 S. 165 Fig. 5, og 1944 S. 245.

³¹⁾ Mansfeld-Büllner 248.

³²⁾ Mansfeld-Büllner 455—58.

³³⁾ Mansfeld-Büllner 482, 487 og 443.

³⁴⁾ Terpager, anførte Værk S. 704 Nr. 17. C. J. Thomsen: Adelby Fundet 1843 (Manuscript i Den Kgl. Mønt- og Medaillesamling): »Ved Tradition er iblandt Myntsamlerne bekjendt, at Ribes Mærke skal have været St. Catharines Hjul«, trykt i Oversættelse i IX Bericht Schl. Hol. Lauenb. Gesellschaft für vaterländische Alterhümer. 1843 S. 22.

³⁵⁾ Mansfeld-Büllner 619.

³⁶⁾ Mansfeld-Büllner 238, 279, 604, 606—7, 610.

³⁷⁾ Mansfeld-Büllner 634. Henry Petersen: Danske adelige Sigiller fra det XIII og XIV Aarhundrede (Kbh. 1897)

S. 7 Tab. X 119. Kr. Erslev: Danmarks Riges Historie II (Kbh. 1898—99) S. 191 Fig. 103.

³⁸⁾ Hauberg Tab. I 14—16 S. 42, hvor dog Vejen er urigtigt for Eltang som Findested for Nr. 15 og 16, se Aarb. f. n. O. 1931 S. 248. Om Starup Fundet henvises til Aarb. f. n. O. 1931 S. 252 f. Fig. 43. Foruden de ovfr. nævnte 8 Mønter fremkom der her en niende, ikke biskoppelig Mønt af en ny Type, sikkert dog fra et jydsk Møntsted.

³⁹⁾ Hauberg Tab. VI 42 b samt 41, 42, 42 a og 42 c S. 58. N. L. Rasmusson, anførte Afhandling, Num. For. Medlemsblad XIV S. 215 f.

⁴⁰⁾ Hauberg, Erik Plovpenning, Ribe 1, 5 og 4. Mansfeld-Büllner 30—31, 35—37 og 34.

⁴¹⁾ Hauberg, Abel, Ribe 1. Mansfeld-Büllner 50—55.

⁴²⁾ Hauberg, Christopher I, Ribe 5, 4, 3 og 1. Mansfeld-Büllner 96—97, 95, 93—94 og 91.

⁴³⁾ Hauberg, Erik Klipping, Ribe 2. Mansfeld-Büllner 214—20.

⁴⁴⁾ Hauberg i Aarb. f. n. O. 1886 S. 156 f. Fig. 5. Wilhelm Jesse: Der wendische Münzverein. Quellen und Darstellungen zur hansischen Geschichte, herausgegeben vom Hansischen Geschichtsverein Neue Folge, Band VI (Lübeck 1928) S. 267 Nr. 692.

⁴⁵⁾ Terpager, anførte Værk S. 694 og 696. Kinch, anførte Værk S. 524.

⁴⁶⁾ Rigsarkivet. Register paa alle Landene ab anno 1523 ad anno 1533, Frederik I's danske Registre No. 3 Blad 292 ff. og 297 ff. Danske Magazin II (1746) S. 126 ff. [Bolle Villum Luxdorph] Anmærkninger over adskillige Mynte Anordninger under de høy-salige Kongers Christian den II. Friderich den I. og Christian den III. Regieringer. Skrifter, som udi det Kiøbenhavnske Selskab af Lærdoms og Videnskabers Elskere ere fremlagte og oplæste i Aarene 1759 og 1760.

⁴⁷⁾ Beskrivelse over danske Mynter og Medailler i den Kongelige Samling (Kbh. 1791) S. 158 Nr. 10 Tab. IV 4. H. H. Schou: Beskrivelse af danske og norske Mønter 1448—1814 og danske Mønter 1815—1923 (Kbh. 1926) S. 29 1524, 4 (urigtigt kaldet Fjortenpenning).

⁴⁸⁾ Beskrivelsen af 1791 ssts. Nr. 11 Tab. IV 5. Schou sstds. 1524, 6—8.

⁴⁹⁾ Beskrivelsen af 1791 sstds. Nr. 14 Tab. VII 12. Schou S. 30 1524, 15—22.

⁵⁰⁾ Beskrivelsen af 1791 sstds. Nr. 12—13 Tab. VII 10—11; S. 163 Nr. 51—53 Tab. IV 15—17; S. 166 Nr. 78 Tab. VI 20. Schou 1524, 126—131; 1525, 39—43; 1526, 5—7.

⁵¹⁾ Beskrivelsen af 1791 S. 173 Nr. 116 Tab. III 2. Schou S. 38 Nr. 3 (urigtigt kaldet Mark).

⁵²⁾ Beskrivelsen af 1791 S. 173 Nr. 118 Tab. VIII 6. Schou S. 38 Nr. 1 og 5. Numismatisk Forenings Medlemsblad XIV (Nov. 1934) S. 144 f.

⁵³⁾ Beskrivelsen af 1791 S. 173 Nr. 119 Tab. VIII 7. Schou S. 38 Nr. 2.

⁵⁴⁾ Beskrivelsen af 1791 S. 186 Nr. 62—64 Tab. III 24, IV 2—1. Schou S. 58 Nr. 136—145.

⁵⁵⁾ Beskrivelsen af 1791 S. 190 Nr. 98 Tab. V 5. Schou S. 62 Nr. 74—77.

⁵⁶⁾ Beskrivelsen af 1791 S. 190 Nr. 99—100 Tab. V 6—7. Schou S. 63 Nr. 113—119.

⁵⁷⁾ Reynold Junges Møntmesterregnskaber 1534—1540 udgivne ved Georg Galster af Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie (Kbh. 1934) S. XXIII f., S. 74 og 190.
